

Sygn. akt II UK 677/15

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski

w sprawie z wniosku B. Sp. z o.o. z siedzibą w W. obecnie Syndyka masy upadłości B. Sp. z o.o. w upadłości z siedzibą w W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. przy udziale zainteresowanych M. M. , T. D. , R. P. o ubezpieczenie społeczne, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 października 2016 r., skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 16 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i przyznaje od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 16 kwietnia 2015 r. oddalił apelację odwołującą się B. sp. z o.o. z siedzibą w W. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 24 lipca 2014 r. oddalającego odwołania od decyzji organu rentowego z 28 stycznia 2013 r. dotyczących zainteresowanych R. P., T. D. i M. M. stwierdzających, że zainteresowani podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu) oraz ubezpieczeniu zdrowotnego w okresach wskazanych w decyzjach.

Wyrok Sądu Apelacyjnego odwołująca się spółka zaskarżyła w całości. Zarzucono naruszenie art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. polegające na błędnym uznaniu, że fakt posiadania statusu ucznia lub studenta przez zainteresowanego R.P. winien być udowodniony przez wnioskodawcę, w sytuacji gdy to organ rentowy w związku z przekwalifikowaniem zawartej przez wnioskodawcę umowy o dzieło na umowę zlecenia na etapie wydawania decyzji winien tę okoliczność ustalić, skoro w oparciu o nią dokonywał wiążących ustaleń zmierzających do objęcia zainteresowanego obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, ewentualnie sąd z urzędu winien tę okoliczność ustalić jako przesądzającą kwestię zasadności zgłoszenia zainteresowanego do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, z uwagi na brak możliwości czynienia ustaleń w tym zakresie przez wnioskodawcę, ze względu na brak dostępu do informacji potwierdzających fakt posiadania przez zainteresowanego statusu ucznia lub studenta. Ponadto zarzucono naruszenie prawa materialnego, to jest: (-) art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. poprzez ich błędną wykładnię polegającą na nietrafnej interpretacji oświadczeń woli stron, w tym celu i zamiaru stron oraz treści zawartych pomiędzy zainteresowanymi a skarżącą umów, w szczególności poprzez przyjęcie, że umowy te były umowami o świadczenie usług, podczas gdy z zapisów tych umów oraz z celu i zamiaru stron w momencie ich zawierania wynika, że umowy te wykazywały cechy umowy o dzieło, tj. odpowiedzialność za wady dzieła, wskazane w umowie podstawy do ustalenia wynagrodzenia oraz wykonanie dzieła w ściśle określonym terminie za ustalonym wynagrodzeniem; (-) art. 734 k.c. w zw. z art. 750 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że w niniejszej sprawie zawarto umowy o świadczenie usług, do których stosuje się przepisy umowy zlecenia, podczas gdy strony nie były zobowiązane w umowach do sprecyzowania w sposób zindywidualizowany konkretnego dzieła, a doprecyzowały to w drodze wzajemnych ustaleń; (-) art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, w związku z błędnym przyjęciem, że umowy zawarte między wnioskodawcą a zainteresowanymi były umowami o świadczenie usług, podczas gdy ustalenia faktyczne winny prowadzić do wniosku, że wnioskodawcę z zainteresowanymi łączył stosunek prawny odpowiadający przedmiotowo istotnym elementom umowy

o dzieło, a tym samym błędnie objęto zainteresowanych obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi.

Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, a mianowicie „czy gotowy zestaw promocyjny produktów spirytusowych obejmujący określoną ilość składników wchodzących w skład zestawu oraz wymagający jego przygotowania od podstaw, tj. od złożenia kartonika, przez odpowiedni dobór elementów składowych, aż po jego zapakowanie jest dziełem, tj. wytworem indywidualnym wykonawcy”, oraz „czy w przypadku przekwalifikowania przez organ rentowy umowy o dzieło na umowę o świadczenie usług ciężar dowodu faktu posiadania przez zainteresowanego statusu ucznia lub studenta, uzależniający jego zgłoszenie do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, winien spoczywać na płatniku czy też na organie rentowym, który wydał decyzję bez poczynienia wiążących ustaleń w tym zakresie”.

Ponadto, zdaniem skarżącej skarga jest oczywiście uzasadniona, ponieważ Sąd Apelacyjny naruszył przepisy postępowania, a to art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz przepisy prawa materialnego.

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, z ostrożności procesowej o jej oddalenie, a także o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie celowym jest wyjaśnienie, że Sąd Najwyższy w ramach tzw. przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie (por. postanowienie SN z 16 maja 2008 r., I UK 16/08, LEX nr 818572). Ma to umożliwić wybór jedynie takich spraw, które powinny zostać rozpoznane przez organ najwyższego szczebla sądownictwa ze względu na interes publiczny (por. postanowienie SN z 29 stycznia 2011 r. I UK 295/10, niepubl.). Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest bowiem ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni

oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (postanowienie SN z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej został oparty jednocześnie na twierdzeniu o występowaniu w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, przy czym okoliczności powołane na uzasadnienie każdej z tych przesłanek pokrywają się. Taka konstrukcja wniosku o przyjęcie skargi jest z założenia wadliwa. Nie można bowiem twierdzić, że skarga jest oczywiście uzasadniona (co ma miejsce wówczas, gdy stwierdzone naruszenia prawa są widoczne *prima facie*, bez pogłębionej analizy prawnej) i że jednocześnie w sprawie występują poważne zagadnienia prawne, które wymagają zaangażowania Sądu Najwyższego w dokonywanie pogłębionej interpretacji niejasnych przepisów (por. postanowienie SN z 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 16765171).

Przechodząc do oceny twierdzeń skarżącej o występowaniu w sprawie istotnych zagadnień prawnych, koniecznym jest przypomnienie, że istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. ma wiązać się z określonym przepisem prawnym, którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw (wyrok SN z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, LEX nr 109679). Istotność zagadnienia prawnego ocenia się z uwzględnieniem znaczenia i doniosłości prawnej dla systemu prawa (postanowienie SN z 10 sierpnia 2007 r., III UK 50/07, LEX nr 896062). Tym samym wskazanie zagadnienia prawnego powinno polegać na jego sformułowaniu w postaci jurydycznego wywodu i wskazaniu dlaczego jest ono istotne, z przytoczeniem argumentów prawnych, które mogą prowadzić do różnych wyników (postanowienia SN: z 25 lipca 2007 r., V CSK 235/07, LEX nr 897922; z 2 sierpnia 2007 r., III UK 45/07, LEX nr 898318). Ponadto, nie można uznać, że zagadnienie prawne budzi poważne wątpliwości, jeśli wnoszący skargę nie uzasadni tego przez wykazanie, że dotychczasowe orzecznictwo i doktryna prawa nie dają w tym zakresie wystarczającego rozwiązania (postanowienie SN z 27 maja 2010 r., II PK 66/10, niepubl.). Z powyższego również wynika, że istotnego zagadnienia prawnego nie stanowi zwykła wykładnia i zastosowanie prawa w konkretnym stanie faktycznym (por.

postanowienia SN z 8 września 2008 r., III UK 52/08 i III UK 55/08 – niepubl.; z 16 marca 2009 r., III UK 90/08, LEX 707902).

Okoliczności wskazane przez skarżącą nie stanowią istotnych zagadnień prawnych. Problem sprowadzający się do oceny, „czy gotowy zestaw promocyjny produktów spirytusowych obejmujący określoną ilość składników wchodzących w skład zestawu oraz wymagający jego przygotowania od podstaw, tj. od złożenia kartonika, przez odpowiedni dobór elementów składowych, aż po jego zapakowanie jest dziełem, tj. wytworem indywidualnym wykonawcy” nie jest problemem mającym znaczenie i doniosłość prawną dla systemu prawa. Należy zauważyć, że Sąd Najwyższy wielokrotnie zajmował się kwestią cech odpowiednio umowy o dzieło, umowy zlecenia oraz umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy o zleceniu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że zgodnie z art. 353¹ k.c. strony zawierające umowę mogą - co do zasady - ułożyć stosunek prawny według swojego uznania. Swoboda stron przy zawieraniu umów nie jest jednak nieograniczona, gdyż jej granice stanowią właściwość (natura) stosunku prawnego, ustawa oraz zasady współżycia społecznego. Oznacza to, że strony są zobligowane do przestrzegania zasadniczych elementów stosunku zobowiązaniowego, czyli jego części składowych, które decydują o istocie tworzonego węzła prawnego. Zasadom wykładni określonym w art. 65 § 2 k.c. podlega także kwalifikacja prawna umowy wyrażona w nadanej jej przez strony nazwie; nie ma ona jednak charakteru przesądzającego, gdyż decydująca jest rzeczywista istota umowy determinowana jej treścią, zgodnym zamiarem stron i celem umowy, a nie jej nazwa, która niejednokrotnie może nie oddawać natury łączącego strony stosunku prawnego. Z czego wynika, że określenie przez strony łączącego je stosunku prawnego jako umowę o dzieło nie jest elementem decydującym samodzielnie o rodzaju zobowiązania, które ostatecznie - z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy - określa sąd (por. przykładowo wyroki SN: z 26 marca 2013 r., II UK 201/12, LEX nr 1341964; z 21 marca 2013 r., III CSK 216/12, LEX nr 1324298 i powołane tam orzeczenia; z 21 lipca 2016 r., I UK 313/15, LEX nr 2111409). Odnosnie cech umowy o dzieło, w orzecznictwie (por. przykładowo wyroki SN: z 18 czerwca 2003 r., II CKN 269/01, OSNC 2004 nr 9, poz. 142; z 27 marca 2013 r., I CSK 403/12, LEX nr 1341643; z 4 lipca 2013 r.,

II UK 402/12, LEX nr 1350308; z 18 września 2013 r., II UK 39/13, LEX nr 1378531; z 12 sierpnia 2015 r., I UK 389/14, LEX nr 1816587; z 21 lipca 2016 r., I UK 313/15,)), wskazuje się, że umowa o dzieło należy do umów rezultatu - jej przedmiotem jest indywidualnie oznaczony wytwór (efekt). Dla oceny, że zawarto umowę o dzieło, nazywaną również umową o „rezultat usługi” - co odróżnia ją od umowy o świadczenie usług, której przedmiotem jest sama usługa polegająca na wykonywaniu określonych czynności (szeregu powtarzających się czynności), bez względu na to, jaki rezultat czynność ta przyniesie - konieczne jest, aby działania przyjmującego zamówienie doprowadziły w przyszłości do konkretnego, indywidualnie oznaczonego rezultatu w postaci materialnej bądź niematerialnej. Dzieło nie musi wprawdzie być czymś nowatorskim i niewystępującym jeszcze na rynku, jednak powinno posiadać charakterystyczne, wynikające z umowy cechy, umożliwiające zbadanie, czy dzieło zostało wykonane prawidłowo i zgodnie z indywidualnymi wymaganiami bądź upodobaniami zamawiającego. Przedmiotem umowy o dzieło jest doprowadzenie do weryfikowalnego i jednorazowego rezultatu, zdefiniowanego przez zamawiającego w momencie zawierania umowy, którego ramy czasowe wyznacza powierzenie wykonania i wykonanie dzieła. Uwzględniając bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące cech charakterystycznych umowy o dzieło, pytanie sformułowane przez skarżącą sprowadza się nie do wykładni przepisów prawa mającej na celu wyjaśnienie dotychczas niewyjaśnionych w orzecznictwie wątpliwości, ale do ponownej wybiórczej oceny ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku. Z przywołanego wyżej orzecznictwa wynika, że rezultat działania wykonawcy powinien być nie tylko indywidualnie oznaczony i weryfikowalny (to jest posiadać charakterystyczne, wynikające z umowy, cechy, umożliwiające jego zbadanie), ale i jednorazowy. W tej sprawie sądy natomiast ustaliły, że zainteresowani zobowiązali się do wykonania (spakowania) określonej partii zestawów promocyjnych w wyznaczonym miejscu, za co mieli otrzymać wynagrodzenie w wysokości wynikającej z wkładu poszczególnych zainteresowanych w realizację dzieła przez zespół. Prace zainteresowanych określono czynnościowo i polegały na konfekcjonowaniu zestawów promocyjnych według schematu i formy zapakowania ustalonych przez skarżącą. Z ustaleń faktycznych dokonanych w tej sprawie wynika

zatem, że przedmiotem umów łączących zainteresowanych ze skarżącą nie było wykonanie jednorazowo zestawu promocyjnego, ale licznych zestawów, których identyczność wynikała z konieczności ich skompletowania zgodnie ze wzorem. Skarżąca natomiast we wniosku o przyjęcie skargi problem prawny dostrzega w kwalifikacji gotowego zestawu promocyjnego jako dzieła, tj. indywidualnego wytworu wykonawcy, pomijając okoliczność, że zainteresowany nie był zobowiązany do wykonania jednego zestawu promocyjnego, ale określonej partii zestawów promocyjnych, identycznych zestawów odpowiadających wzorowi ustalonemu przez skarżącą.

Kolejny problem sformułowany w formie pytania - czy w przypadku przekwalifikowania przez organ rentowy umowy o dzieło na umowę o świadczenie usług ciężar dowodu faktu posiadania przez zainteresowanego statusu ucznia lub studenta winien spoczywać na płatniku czy też na organie rentowym, który wydał decyzję bez poczynienia wiążących ustaleń w tym zakresie - również nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Problem ten sprowadza się do zwykłej wykładni i zastosowania prawa w tej sprawie. Należy zauważyć, że w tej sprawie organ rentowy wydał decyzję stwierdzającą podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu zainteresowanych z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów o świadczenie usług, do których zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy o zleceniu, u płatnika składek B. sp. z o.o. w W.. Decyzja została wydana w wyniku kontroli przeprowadzonej przez organ rentowy. Zgodnie z art. 91 ust. 1, 5 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. 2016, poz. 963), protokół kontroli zawierający opis dokonanych ustaleń faktycznych z podaniem prawnych podstaw stanowi podstawę wydania decyzji przez organ rentowy. Protokół ten jest dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 § 1 k.p.c. (por. wyrok SN z 3 grudnia 2013 r., I UK 156/13, OSNP 2015 nr 2, poz. 25), a jako taki korzysta z dwóch wzruszalnych domniemań prawnych, tj. z domniemania autentyczności (iż dokument pochodzi od osoby lub organu wskazanego jako jego wystawca) oraz z domniemania zgodności z prawdą (iż zaświadcza on prawdziwy stan rzeczy). Z punktu widzenia rozkładu ciężaru dowodu oznacza to, że w przypadku kwestionowania przez skarżącą

ustaleń organu rentowych zawartych w protokole kontroli i stanowiących podstawę wydania zaskarżonej decyzji, to na skarżącej spoczywał ciężar dowodu tych okoliczności. W związku z powyższym, w ocenie Sądu Najwyższego w obecnym składzie problem sformułowany przez skarżącą a dotyczący rozkładu ciężaru dowodu okoliczności uzasadniających zastosowanie 6 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego.

Przechodząc do oceny twierdzenia o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej ze względu na naruszenia przepisów prawa procesowego i materialnego, należy wskazać na konieczność wykazania przez skarżącą kwalifikowanej postaci naruszenia prawa materialnego i procesowego polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienia SN: z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134; z 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z 24 kwietnia 2007 r., I CSK 100/07, LEX nr 966753; z 2 sierpnia 2007 r. III UK 45/07, LEX 898318; oraz z 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109). Oznacza to, że skarżąca powinna wykazać, w czym - w jej ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty na poparcie tego twierdzenia. Jednocześnie, w orzecznictwie wskazuje się, że sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. postanowienie SN z 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743). Chodzi bowiem o wskazanie i wykazanie naruszenia konkretnego przepisu prawa (procesowego lub materialnego), które jest oczywiste i bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania (por. postanowienie SN z 4 lutego 2014 r., II UK 458/13, LEX nr 1644551).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej, w zakresie, w jakim opiera się na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., nie spełnia powyższych wymogów. Skarżąca nie przedstawiła żadnych argumentów prawnych i tym samym nie wykazała, że wskazane przez nią naruszenia mają charakter kwalifikowany i doprowadziły do wydania wadliwego rozstrzygnięcia. Sąd Najwyższy nie ma

natomiast obowiązku zastępowania skarżącej i poszukiwania argumentów przemawiających za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania, oczywiście poza przypadkami wymienionymi w art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c. (por. postanowienie SN z 14 maja 2008 r. II UZ 12/08 LEX nr 786751). Z kolei zarzucane naruszenia prawa materialnego, uwzględniając powołane wcześniej orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące ograniczeń swobody umów oraz cech charakterystycznych umowy o dzieło, a także typologiczną metodę kwalifikacji podstawy prawnej zatrudnienia, tj. poprzez rozpoznanie i wskazanie jej cech przeważających (dominujących), (por. wyrok SN z 26 marca 2008 r., I UK 282/07, LEX nr 411051), oraz ustalenia faktyczne stanowiące podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku, trudno uznać za kwalifikowane (oczywiste) naruszenia prawa.

Z tych przyczyn, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., postanowiono jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 11 ust. 2 w zw. z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat z czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 490, ze zm.) w zw. z art. 102 k.p.c.